

Alexandru MUŞINA

Alexandru MUȘINA (1 iulie 1954, Sibiu – 19 iunie 2013, Brașov) a absolvit Facultatea de Limba și Literatura Română a Universității București în anul 1978. În 1995, a devenit doctor în filologie al aceleiași universități. A predat limba franceză la Liceul Industrial din Întorsura Buzăului (1978-1989), a fost cultivator de flori (1989-1990) și redactor-șef al revistei „Interval” (1990-1992). A fost profesor de literatură comparată și scriere creatoare la Facultatea de Litere a Universității „Transilvania” din Brașov și director al Editurii „Aula”.

Volume publicate: a) Poezie: *Cinci* (volum colectiv), Litera, 1982; *Strada Castelului 104*, Cartea Românească, 1984; *Lucrurile pe care le-am văzut (1979-1986)*, Cartea Românească, 1992; *Aleea Mimizei nr. 3*, Pontica, 1993; *Tomografia și alte explorări*, Marineasa, 1994; *Tea*, Axa, 1997; *Personae*, Aula, 2001; *Și animalele sunt oameni!*, Aula, 2002; *Hinterland*, Aula, 2003; *Poeme alese (1975-2000)*, Aula, 2003; *Poeta, poetae*, Aula, 2008; *Album duminical*, Aula, 2008; *Regele dimineții*, Tracus Arte, 2009; *Cordilio, Bibinia & comp.*, Tracus Arte, 2012; *Dactăr Nicu & his Skyzoid Band*, Tracus Arte, 2013 (postum); *Opera poetică*, vol. 1-2, Tracus Arte, 2015 (postum); b) Roman: *Nepotul lui Dracula*, Aula, 2012; c) Eseuri: *Unde se află poezia?*, Arhipelag, 1996; *Eseu asupra poeziei moderne*, Cartier, 1998; *Sinapse*, Aula, 2001; *Paradigma poeziei moderne*, Aula, 2004; *Supraviețuirea prin ficțiune*, Aula, 2005; *Scrisorile unui fazan*, Cartier, 2006; *Scrisorile unui geniu balnear*, Aula, 2007; *Poezia. Teze, ipoteze, explorări*, Aula, 2009; *Teoria și practica literaturii*, Muzeul Literaturii Române, 2013; d) Antologii: *Antologia poeziei generației '80*, Vlasie, 1993; e) Volume în limbi străine: *Budila-Express*, Éditions Créaphys, Paris, 1994 (poeme, în limba franceză); *Pismata na edin gîsok*, Balcany, Sofia, 2008 (*Scrisorile unui fazan*, în limba bulgară).

„Alexandru Mușina are capacitatea rară de a construi teorii, fără a «teoriza» în sensul abstract al termenului. Ideile sale, expuse concis, în formule memorabile și percutante, au forța de impact a unor manifeste literare. Se referă mai totdeauna nu doar la poezia care s-a scris până în prezent, dar și la poezia care se va scrie de acum încolo. Rămâne ca timpul să-l confirme o dată în plus.”

Cornel MORARU

CARTIER POPULAR

Alexandru MUȘINA

ESEU ASUPRA POEZIEI MODERNE

TEORIA ȘI PRACTICA LITERATURII

CARTIER

Editura Cartier, SRL, str. București, nr. 68, Chișinău, MD2012.
Tel./fax: 022 20 34 91, tel.: 022 24 01 95. E-mail: cartier@cartier.md
Editura Codex 2000, SRL, Strada Toamnei, nr. 24, sectorul 2, București.
Tel./fax: (021) 210 80 51. E-mail: romania@cartier.md
cartier.md

*Cărțile CARTIER pot fi procurate online pe shop.cartier.md
și în toate librăriile bune din România și Republica Moldova.
Cartier eBooks pot fi procurate pe iBooks, Barnes & Noble și pe cartier.md*

LIBRĂRIILE CARTIER

Librăria din Centru, bd. Ștefan cel Mare, nr. 126, Chișinău. Tel./fax: 022 21 42 03.
Librăria din Hol, str. București, nr. 68, Chișinău. Tel.: 022 24 10 00.
Librăria online, shop.cartier.md, Tel. 068 555 579.

Colecția *Cartier popular* este coordonată de Gheorghe Erizanu

Editor: Gheorghe Erizanu
Lector: Em. Galaicu-Păun
Coperta seriei: Vitalie Coroban
Coperta: Vitalie Coroban
Design/tehnoredactare: Valeria Ildjilov
Prepress: Editura Cartier
Tipărită la Bons Offices

Alexandru MUȘINA
ESEU ASUPRA POEZIEI MODERNE
Ediția a II-a, septembrie 2017

Prima ediție a apărut la Editura Cartier în 1997.

© 2017, Editura Cartier, pentru prezenta ediție. Toate drepturile rezervate.
Cărțile Cartier sunt disponibile în limita stocului și a bunului de difuzare.

PROIECT CO-FINANȚAT DE:

Proiect editorial cofinanțat de Administrația Fondului Cultural Național.
Proiectul nu reprezintă în mod necesar poziția Administrației Fondului Cultural Național.
AFCN nu este responsabilă de conținutul proiectului sau de modul în care rezultatele proiectului pot fi folosite. Acestea sunt în întregime responsabilitatea beneficiarului finanțării.

Descrierea CIP a Camerei Naționale a Cărții

Eseu asupra poeziei moderne. Teoria și practica literaturii / Alexandru Mușina. –
Ed. a II-a. – Chișinău : Cartier, 2017 (Tipogr. „Bons Offices”). – 400 p. –
(Colecția „Cartier popular” / coord. de Gheorghe Erizanu, ISBN 978-9975-79-891-4).
Bibliogr.: p. 208-211. – Referințe bibliogr. în subsol. – Indice de nume : p. 375-383. –
500 ex. Preț: 22,24 RON + TVA
ISBN 978-9975-86-212-7.

821.09
M 98

•

ESEU ASUPRA
POEZIEI MODERNE

„Orice operă de artă este copilul timpului său și, cel mai adesea, mamă a sentimentelor noastre. Astfel, fiecare epocă culturală naște o artă care îi e proprie și care nu ar putea fi repetată. ...Necesitatea explorărilor, a cercetărilor **interioare** în cadrul unei anumite atmosfere morale și spirituale, explorări în scopuri deja urmate în liniile lor esențiale, dar uitate apoi, poate conduce, logic, la folosirea de forme care, în trecut, au folosit cu succes acelorași tendințe. ...Trebuie să te plasezi în acest punct de vedere interior și doar din acest punct de vedere poți stabili dacă o operă e bună sau rea.”

Wassily Kandinski,
Despre spiritualul în artă, și în pictură în particular

PRELIMINARII

Două evidente

Recitind, acum, poezia modernă, de la Baudelaire și până în stricta noastră contemporaneitate, suntem frapați de **două evidente**.

Deși străbătută de curente cele mai agitate, deși construită, aparent, pe o continuă contestație, pe negarea cea mai severă a poeziei preexistente, poezia modernă este extrem de coerentă în demersurile sale, are – chiar! – o surprinzătoare „unitate de ansamblu” (în care poeți ireductibili, să zicem Mallarmé, e.e. cummings și Maiakovski, stau foarte bine unul alături de altul).

Poezia modernă este **profund diferită** de toată poezia care o precedă, reprezintă **un alt tip de poezie** decât poezia clasică, manieristă sau romantică; între Mallarmé și Giambattista Marino distanța e mai mare decât între același Mallarmé și Maiakovski sau Ezra Pound; cum Ezra Pound ne apare mult mai asemănător lui Rimbaud sau e.e. cummings, decât lui Homer, deși „Cantosurile” poundiene sunt, explicit, o reluare a „Odiseei”.

Logic, dacă poezia modernă nu e ceva fundamental diferit de cea care o precedă, orice analiză a respectivei poezii e pură pierdere de timp. Dacă nu acceptăm drept premise ale cercetării poeziei moderne cele două evidente enunțate la început, ne va fi imposibil să înțelegem nu doar specificul poeziei moderne, ci și importanța acesteia și, în ultimă instanță, **de ce a apărut** (de ce a fost nevoie de) **poezia modernă**.

Orice altă abordare a problemei înseamnă, implicit, o reducere a necunoscutului (care e poezia modernă) la cunoscut

(la poezia care o precedă) sau, la limită, explicarea necunoscutului prin raportarea la cunoscut (adoptarea acestuia drept sistem de referință necunoscutul fiind o „negare” a cunoscutului). În primul caz, putem să ne întoarcem liniștiți la Aristotel, Boileau și Fontanier și să-i aplicăm cu „metodă, cu seriozitate științifică etc.” în analiza poeziei moderne (lucru care s-a tot făcut, cu asupra de măsură chiar). În cel de-al doilea caz, va trebui să considerăm ca perfect valabilă o analiză de tipul celei a lui Hugo Friedrich (din „Structura liricii moderne”), cu singurul inconvenient că, automat, nu luăm în discuție zone întregi ale poeziei moderne, aparent „reductibile” la poezia pre-modernă (și aici intră nu doar Whitman sau Brecht, dar și Kavafis sau John Berryman).

Revenind: dacă poezia modernă nu este ireductibilă la cea care o precedă, dacă nu e altceva decât poezia care a existat înainte de apariția ei, va trebui să acceptăm și: 1) **lipsa de originalitate** (ontologică și/sau expresivă) a poeziei moderne; 2) **inutilitatea acesteia**; 3) **vanitatea și stupiditatea efortului creator** (doar aparent creator) al tuturor poezilor moderni; 4) **gratuitatea, nonsensul oricărei analize**, ale oricărei încercări de a înțelege și explica poezia scrisă în ultimul secol și jumătate.

Va trebui, deci, să căutăm un model (pe cât posibil global) al poeziei moderne, unul care să nu poată fi redus la vreunul dintre modelele poeziei (poeticile) premoderne. Un model în care să se regăsească toată poezia realmente valoroasă scrisă în ultimul secol și jumătate. Care, în același timp, să ne ajute să înțelegem această poezie. O poezie care – și astăzi! – le mai apare multora drept ilizibilă, fără sens, antilirică etc.

Prezentul eseu va încerca să descopere specificul și coerența poeziei moderne și, în același timp, locul și rolul poeziei în lumea modernă. Fiindcă poezia modernă nu e doar spectaculoasă, șocantă, fascinantă, ea este și absolut necesară pentru instituirea și funcționarea acestei noi lumi, lumea modernă.

O axiomă

Pentru a elabora un model în care să se regăsească toate demersurile poeziei moderne (atât de diverse și aparent ireductibile), nu mai putem să ne bazăm pe funcțiile clasice ale poeziei, de docere și delectare, nici pe aceea pe care i-o atribuie romanticii, de a fi expresia unui sentiment. Cum va trebui să evităm și anumite poziții teoretice excesive, reductive (din rațiuni polemice, de demonstrație, sau exprimând un anume context socio-cultural) ale unora dintre poeții moderni.

Ne vom opri la o axiomă cu care au fost de acord aproape toți poeții moderni: **poezia este o formă de explorare a Realității** (în toate dimensiunile ei, inclusiv a limbajului, a subconștientului etc.), un fel de știință.

În favoarea ideii că poezia este un fel de (supra) știință au pledat cei mai importanți poeți din ultimul secol și jumătate, de la Mallarmé (care afirma: „*Știința, găsindu-și în limbaj o confirmare a ei însăși, trebuie să devină, ea, o confirmare a Limbajului*”) și până la Ezra Pound (care, în „*Artistul serios*” nu ezită: „*Artele, literatura, poezia, sunt o știință, la fel ca și chimia. Obiectul lor de cercetare este omul, specia umană. ...Artele ne oferă cea mai mare parte din datele durabile pe care le posedăm asupra naturii omului – a omului imaterial, văzut ca o creatură gânditoare și simțitoare. Ele încep acolo unde se oprește medicina – mai mult: cele două științe se suprapun uneori, frontierele sunt greu de stabilit între aceste două demersuri uneori complementare*”).

Axioma că poezia modernă e un fel de știință implică/explică o serie întreagă de trăsături specifice. Și anume:

a) deși e scrisă în diverse limbi – și are, cum, de asemenea, afirmă repetat poeții moderni, un rol esențial în asigurarea vitalității, vigoriei, subtilității și preciziei limbilor în cauză – poezia modernă e un fenomen **internațional**, nu poate fi înțeleasă (în esența ei, în evoluția și demersurile ei) decât dacă adoptăm o perspectivă supranațională (modernitatea e cosmopolită, chiar și atunci când pune în scenă miturile tribului). Una dintre cauzele acestei situații poate fi și faptul că;

b) obiectul explorării, cercetării realizate de/prin poezia modernă e chiar această nouă Realitate, e lumea modernă însăși, omul în lumea modernă, o lume caracterizată, între altele, prin planetarizarea, uniformizarea culturii și civilizației dominante. Așa se explică de ce;

e) poeții moderni, care scriu în diverse limbi, au mai multe lucruri comune cu ceilalți poeți moderni decât cu antecesorii lor, cu poeții premoderni care au scris în limba lor. Dincolo de orice distincție, pe care trebuie (și putem) s-o facem în interiorul poeziei moderne, Mallarmé, Rimbaud sau Francis Ponge sunt mult mai apropiați (ca poeți) de Gottfried Benn, Ezra Pound sau e.e. cummings, decât de Victor Hugo, Lamartine sau Alfred de Vigny. Cum poezia lui Pound e mai aproape de cea a lui Kavafis decât de cea a lui Longfellow.

Poezia modernă exprimă această nouă lume (obiectuală, a senzațiilor, culturală etc.). Dacă adăugăm și dimensiunea exploratorie, „științifică” a poeziei moderne, nu putem ignora relația noii paradigme poetice cu paradigma științifică dominantă în epoca modernă (așa cum o analizează, între alții, Thomas Kuhn).

Paradigma în discuție va trebui să dea seama de ceea ce s-a întâmplat în întreaga poezie modernă, de la Baudelaire și până în zilele noastre (neexcluzând nici poezia unui Whit-

man, Maiakovski, Ponge sau e.e. cummings, dar nici pe cea a lui Mallarmé, Tzara, Lowell sau Enzensberger), să unifice într-o structură semnificativă și coerentă demersurile aparent divergente ale poeziei moderne.

Pentru fixarea principalelor elemente ale paradigmei poeziei moderne ne aflăm – acum – într-o poziție obiectiv mai bună decât remarcabilii exegeți ai poeziei moderne: Marcel Raymond, Hugo Friedrich, Cleanth Brooks, William Empson, Dámaso Alonso etc. Nu numai că beneficiem de cercetările lor, dar și paradigma în cauză a devenit dominantă, s-a stabilizat, s-a normalizat (terminologia e a deja citatului Thomas Kuhn, din „Structura revoluțiilor științifice”). După revoluțiile poetice de la sfârșitul secolului al XIX-lea și, mai ales, din deceniile 1-4 ale secolului nostru, după cel de-al Doilea Război Mondial poezia a intrat într-o perioadă de normalizare. Explorarea realității se face în interiorul noii paradigme, devenită paradigmă dominantă, acceptată de toți cei care contează realmente, de toți marii poeți moderni. (Evident, există în continuare nenumărați poeți – și cititori – care perpetuează un mod de a înțelege, a scrie și a recepta poezia, care ține de lumea premodernă, fiindcă, observa undeva Pound, deși putem fi contemporani, „...e evident că nu trăim cu toții în aceeași epocă”).

Rămâne, totuși, riscul de a face o cercetare născută moartă, care să nu fie altceva decât reluarea, reformularea, rearanjarea celor deja scrise despre poezia modernă. Voi încerca să-l evit, pe de o parte prin ambiția de a depăși și unifica modelele divergente ale poeziei moderne, și, pe de altă parte, prin demonstrarea faptului că demersul exploratoriu al poeziei moderne nu s-a încheiat, că acest efort de înțelegere-exprimare-inventare a lumii moderne e în plină desfășurare.

Nu în ultimul rând, voi încerca să scap de poncife prin conștientizarea meritului modest pe care-l am. În fond, nu fac altceva decât să pun în evidență, să trec într-un discurs diferit

(universitar?!) o paradigmă care deja există. Există atât prin poeziile, cât și prin teoriile despre poezie ale marilor moderni. Una dintre trăsăturile distinctive ale poeziei moderne fiind și aceea că ea se instituie în același timp cu propria ei teorie, își conține teoria.

De aceea, principalul meu sistem de referințe teoretice îl vor constitui chiar **textele despre poezie ale poeților moderni**. Nu numai pentru că adevăratul poet modern știe ce face (el opunându-se, astfel, modelului poetului inspirat, care „crează spontan” etc.), ci și pentru a evita, pe cât posibil, limitele abordărilor anterioare ale subiectului.

Blocaje și deformări

Odată admise premisele de mai sus, că poezia modernă are, esențialmente, o funcție exploratorie, că este ireductibilă la poezia care o precedă și, totodată, coerentă în demersurile ei (chiar când acestea par incompatibile unul cu altul), să vedem de ce aceste premise sunt ignorate de cele mai multe ori atunci când este analizată poezia modernă. Să identificăm câteva dintre cauzele blocajului receptării și înțelegerii poeziei moderne.

Reflexul de protecție:

reducerea necunoscutului la cunoscut

Cea mai evidentă e deja pomenita tendință de a reduce necunoscutul (în cazul nostru poezia modernă) la cunoscut (poezia clasică, manieristă, romantică etc.). E un binecunoscut reflex intelectual de protecție, de refuz al nonsemnificativului. Doza de necunoscut, de incomprehensibil pe care suntem capabili să o suportăm nu e una foarte mare. Cum cei care au analizat poezia modernă au fost în marea lor majoritate specialiști în cele literare, a fost normală tendința lor de a explica noul, necunoscutul, prin ceea ce cunoșteau mai bine. Desigur și eu, aici, voi face apel la pattern-uri, la semne, rețele de semnificații, structuri existente în literatură. Dar fără a mă limita la ele. Mai mult chiar, voi încerca să folosesc, pe cât posibil, modele din afara literaturii. Mai precis, modele care au fost elaborate pentru a explica fenomene care țin de un alt tip de cunoaștere – cunoaștere mai înrudită decât se crede cu

literatura de vârf – și anume cea științifică. A presupune că astfel putem înțelege mai bine poezia modernă nu mi se pare mai „neștiințific” decât a presupune că poți înțelege poezia modernă prin cea clasică și/sau romantică, manieristă etc. De aceea mi-am permis această abordare diagonală (cum ar spune Roger Caillois), una care pornește de la un pariu: să înțelegem – parțial, desigur, dar într-o lumină nouă – poezia modernă utilizând teoriile elaborate pentru cunoașterea științifică, folosind mijloacele pe care ni le pune la îndemână epistemologia modernă. Un pariu nici chiar foarte curajos. Așa cum am afirmat deja, citând câțiva mari poeți ai modernității, poezia e o formă de cunoaștere, de explorare a lumii cu nimic mai prejos, mai puțin „științifică” decât matematica, fizica sau chimia. Ba chiar se poate susține că **poezia este știința centrală, supremă** (iar poetul, ca să-l cităm pe Rimbaud, „*Supremul Savant*”).

În același timp, ne vom raporta la Realitatea pe care o explorează poezia modernă, la noua lume în care (și odată cu care) se naște poezia, despre care va vorbi/scrie, pe care o va transfigura.

Dacă poezia modernă e profund diferită de, ireductibilă la poezia care o precedă, dacă poezia modernă e preponderent exploratorie, ceea ce dă originalitate acestei poezii se datorează, în bună măsură, chiar acestei noi lumi, care, la rândul ei, e ireductibilă la, diferită de lumile care au precedat-o. Desigur, există un etern uman, ceea ce face să existe și un etern poetic, dar acestea sunt dincolo de cercetarea de față.

Nu înțelegem, automat, poezia modernă dacă am înțeles – fie și în mare – lumea modernă. Pe de o parte, deoarece nu toți oamenii care au trăit/trăiesc în Europa și America de Nord după 1850 au trăit/trăiesc într-o lume (obiectuală, culturală, mentală) realmente modernă (aș spune că doar o minoritate a trăit în ceea ce noi numim modernitate). Pe de altă parte, deoarece poezia modernă, care este nu doar o formă de explorare a noii lumi, ci și una de inventare a acesteia (cât timp poezia se

află în centrul culturii, a explora lumea și a o inventa nu se exclud, dimpotrivă), nu are cum să fie un simplu „reflex” al acestei noi lumi. Necunoscutul, care este poezia modernă, nu poate fi redus la (presupusul) cunoscut, care ar fi lumea modernă.

Efectul de prezenteizare și Efectul de seră

Explicarea poeziei moderne pe baza poeziei care o precedă este și rezultatul unui efect de prezenteizare. Această reducere a prezentului sau trecutului mai apropiat la un trecut mai îndepărtat (în fond, unul mitic) are și un scop niciodată recunoscut, rareori conștientizat, și anume acela de abolire a timpului. Spațiul intelectual se vrea unul prin excelență supratemporal, de dincolo de „mode și timp”. Efectul de prezenteizare decurge din reflexul de protecție deja analizat: a gândi istoria linear, nu ciclic este tot un mod de a-i da un sens. Dacă în modelele ciclice, atemporale, sensul preexistă, în cele istorice, dialectice, sensul îl oferă direcția evoluției evenimentelor. Deci, fie că avem de-a face cu o repetare, fie cu o evoluție, ceea ce se întâmplă (se va întâmpla) poate fi înțeles, poate fi explicat prin ceea ce s-a întâmplat deja. Așadar, poezia modernă ar putea fi înțeleasă, fie pornindu-se de la un pattern general al poeziei (exprimat deja în poezia premodernă), fie ca rezultat al unei evoluții dialectice sau organice.

Mulți cercetători au tendința de a nu accepta ca sistem de referință al evoluției literaturii ceva din afara acesteia; pentru a găsi coerența semnificativă a unui moment literar, a evoluției literaturii ș.a.m.d., ei vor face apel – aproape exclusiv – tot la literatură. Efectului de prezenteizare i se adaugă ceea ce eu aș numi efectul de seră: tendința de a delimita anumite zone culturale, forme de expresie, de cunoaștere, de a le izola pe cât posibil de celelalte. Atât pentru a putea – intelectualicește – controla întregul câmp (sau a avea această iluzie), cât și pentru a beneficia de o competență maximă (sau a avea această iluzie).

De fapt, așa-numitul efect de seră nu este doar apanajul celor care studiază literatura. Una dintre tendințele specifice lumii moderne (inclusiv cunoașterii științifice), este aceea de a subdivide, a sectorializa Realitatea, pentru a face posibilă o cât mai profundă și exhaustivă explorare a acesteia. De aceea, „izolarea” literaturii dă senzația unei științificități crescute a studiului ei. Mai mult, un asemenea demers pare a lua în calcul una dintre principalele premise teoretice ale lucrării de față, și anume: poezia modernă e o formă de explorare a realității, o știință.

Se ignoră faptul că poezia nu explorează doar o anumită zonă a Realității, că poezia este justificată – ca demers cognitiv – tocmai prin depășirea unei abordări sectoriale a lumii, că, spre deosebire de științe, că se raportează întotdeauna la lume ca la un întreg. Mai mult, se uită că poezia nu numai că are o altă relație cu universul explorat (diferită de cea a științelor „normale”), dar și un alt mod de comunicare. Paradoxal, dar tocmai astfel, prin izolarea poeziei, se ignoră specificul acesteia.

Dealtfel, nici măcar științele „propriu-zis” nu pot progresa fără apelul la un model, la o paradigmă care să depășească zonele restrânse explorate de fiecare știință în parte. Revoluțiile științifice afectează concomitent toate științele realmente vii, pentru că aceste revoluții din știință se bazează pe/duc la/sunt condiționate de elaborarea unui supra-model, a unei paradigme, care e suprasectorială.

Dacă există un paradox al poeziei moderne, el constă în aceea că paradigma respectivei poezii e conținută în chiar poezia modernă. O analiză a paradigmei poeziei moderne este, în ultimă instanță, o simplă descriere, cumva din exterior, a principalelor elemente ale paradigmei, a structurării acesteia, a felului în care s-a constituit etc. Cum poezia se află în centrul limbajului, orice încercare de a o analiza nu poate fi, în ultimă instanță, decât o parafrază, și atât.

Așa încât, pentru a depăși atât efectul de prezenteizare, cât și efectul de seră și paradoxul enunțat mai sus, va trebui să facem apel la sisteme de referință, discursuri etc. din afara câmpului literaturii, care să ne permită să depășim „marginile” textului literar: modele și analize ale culturii moderne, analize ale mediului fizic, informațional, emoțional modern, ale mijloacelor noi de comunicare a textului, analiza relației creator – produs – receptor etc.

Tirania discursului (sistemul circular de referințe)

Tendința de a explica poezia modernă exclusiv prin cea care o precedă este și rezultatul a ceea ce aș numi tirania discursului. Coerența discursului, rotunjimea analizei devin mai importante – mai ales în mediile academice – decât adecvarea la subiectul tratat, originalitatea și profunzimea cercetării¹. Cum poezia își este, cumva, suficientă sieși, își conține teoria, discursul despre poezie – care e, repet, o parafrază – pare cu atât mai autentic și mai adecvat cu cât imită mai mult, pe cât posibil la toate nivelurile, structura, modul de a fi al discursului poetic propriu-zis. Discursul despre poezie tinde să imite discursul poetic și, la limită, să i se substituie. Pretenție, aceea de a se substitui poeziei însăși, cu totul îndreptățită, dacă punem, cum au tendința unii s-o facă, semnul egalității între **discurs poetic și poezie**, dacă reducem poezia la discurs (unul „special” și atât). Se exclude exact dimensiunea exploratorie a poeziei, cea care a făcut textul să fie așa cum e (un text nu se naște din sine, în sine și pentru sine). A vedea în poezie doar

¹ „Există în anumite sfere ale criticii literare moderne o aversiune voalată față de literatură, o căutare a criteriilor «obiective» sau verificabile ale exegezei poetice, deși asemenea criterii sunt cu totul străine modului în care acționează literatura”, George Steiner, „După Babel”, Univers, 1983, p. 161.

discursul poetic înseamnă a o reduce la pura retorică. N-avem, atunci, decât să ne întoarcem liniștiți și cumiți la Fontanier.

Cele patru tendințe mai sus analizate au drept consecință o serie întreagă de deformări ale modelului (mai precis spus, modelelor) poeziei moderne.

Iată câteva deformări ale discursurilor asupra poeziei moderne:

Negarea, sau punerea în paranteze, a comunicării. Pornind de la accentele polemice ale lui Mallarmé și de la sublinierea de către acesta a necesității de a explora limba – pentru a se putea explora și comunica realitatea Hugo Friedrich își construiește cartea despre poezia modernă pe ideea unei poetici „negative”, a „suspendării codului”, a refuzului comunicării. Roman Jakobson, alias Aliagrov, merge mai departe, afirmând că funcția poetică e funcția reflexivă a limbajului, că – în ultimă instanță – poezia e autocomunicare. Această poziție, cea mai spectaculoasă și mai convingătoare, rezultă dintr-o unilaterală, dacă nu evident deformatoare, lectură a textelor despre poezie ale marilor moderni (ale unora dintre ei, de fapt). Mallarmé, de exemplu, e preocupat tocmai de comunicare, de explorarea lumii și exprimarea acesteia. Pentru Mallarmé, poezia trebuie „*să dea un sens mai pur cuvintelor tribului*”, să sporească comunicarea. Cuvintele poeziei sunt nu „autocomunicare”, ci „*Semnele nupțiale ale Ideii*”. Iar Limbajul, care este „...*desfășurarea Verbului, a ideii sale, în Existență*”, se realizează prin „*cele două manifestări ale Limbajului: Vorbirea și Scrierea, destinate (...) să se reunească amândouă în Ideea Verbului: Vorbirea creând analogiile lucrurilor prin analogiile sunetelor – Scrierea marcând gesturile Ideii*”. Scopul poeziei nu este de a genera „irealitate”; aceasta nu e – ca și „tăcerea” – decât un mijloc, nu un scop: „*hazardul învins cuvânt cu cuvânt, albul revine neîndoios, adineauri gratuit, acum motivat* (subl. mea, A.M.), *pentru a conchide că nu mai*